

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԻՐԱԳԻՐ

ԲԱՆԱԳՐԱԿԱՆ, ԱՌԱՋԻՆ, ԲԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԵՒ ԱՌԱՋԻՆ

Տարեկան գին կանխիկ զեչ 100
Վեցամսեայ 52 1/2
Պոլսէն դուրս գալուստ Լուս
գրեւորուած փողովային ծախքը
առնուողն վայել է ։
Այս Լուսարկը ամէն շաբաթ
օրերը կը հրատարակուի ։

Իր շահին համար լուր մը հրաւ
տարակիւ ուղարկող պիտի լինար
տողին 40 փողով ։
Կորստիկ գրող ծանուցումը
ծրի է ։
Դուրսէն եկած նամակներուն
փողովային ծախքը իրական պի
տի լինար ։

ԲԱՆԱԳՐԱԿԱՆ

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ՊՕԼԻՍ 26 ՀԱՅԵՍՏԱՆԻ

Գաղղիայի տեղիւթներուն խորհրդարանին եւ
ընտելի ասեմբլաներէն Պ. Օտիլիոն Պառօ անուն
մեծահամբաւ անձը որ մէկ երկու շաբաթէ ՚ի վեր
Սպարաբաղքս էր Օսմանեան կարալարութիւնը այս
մարդուն յարգը լաւ ճանչնալով պէտք եղածէն եւ
եւ պատուեցին ու մեծարեցին զանի զատ զատ աւ
մէն մէկ նախարարները ։ Եւ վեհափառ Արքայն ալ
ասանկ մեծանուն կեցողազէտ անձ մը տեսնալու
կամք ընելով երբոր այս պարօնը Արքային ներկայա
ցաւ ։ Արքային անոր հետ առջի խօսքը այս եղաւ ։
« Երբ ձեզ տեսայ շատ ուրախացայ, վառնդի միշտ
ձեր խօսքը կ'ըլլար առջեւս և որչափ իմ տէրութեա
նըս վրայ ալ սէր ունէր, ան ալ ճանչցած եմ. կը յու
սամ որ Գաղղիա հմուտ է ժողովրդիս լուսաւորու
թեանը ու երջանկութեանը որչափ ջանալուս ։ Ի
բաւ իմ նպատակս հասնելու համար քիչ գիտա
բութիւններ չի կայ առջեւս, բայց կը յուսամ որ այն
գիտաբութիւններուն ամէնուն ալ կը յաղթեմ ։

Պ. Օտիլիոն Պառօն ալ ասանկ պատասխանեց վե
հափառ Արքային ։
« Արքայ, որովհետեւ ձեր անցնէր միտքէս որ ես
արժանի պիտի ըլլամ վեհափառութեանդ ներկայա
նալու, անոր համար կ'աղաչեմ ներել թէ որ այլա
բարութիւն մը կը տեսնայ վրաս ։ Վեհափառութեա
նդ աս ինձի ըրած պատիւը գիտեմ անոր համար է
որ, ճանչցելէ ետք թէ որչափ կը բազմամ որ կատարելա
պէս յաջողի այս մեծ ու գիտաբութիւն գործերնիդ որ
մեծն սուլթան Սահմուտ հայրերնիդ սկսեց, դուք
ալ յանձն առիք կատարելու ։

« Օսմանեան տէրութեան ուժը ոչ միայն Տաճ
կատանին, այլ բոլոր աշխարհի խաղաղութեան հա
մար հարկաւոր է. և այս ըսածիս վրայով բոլոր Գաղ
ղիայի կարծիքը նոյնն է. և ես ալ երջանկի կը համա
րեմ զինքս ասոր վրայով անկեղծութեամբ ձեր Վե
հափառութիւնը ապահով ընելու առանց իմ տե
րութեան քաղաքականութեանը դաշնաւ ըլլալով ։

Վեհափառ Արքայն աս խօսքերէն ետեւ դարձաւ
Պ. Օտիլիոնին ստանկ ըսաւ ։
« Ես գիտեմ որ Գաղղիա շատ ժամանակէ ՚ի վեր
այդ գիտաբութիւնները ունի. և գիտեմ որ պէտք

եղած ատենը ամէն մասամբ ինձի նպատակը պատ
րաստ է ։

Քաղաքականութեան վրայով այսչափ խօսելէն եւ
տեւ դարձաւ հարցուց թէ Պ. Օտիլիոն Սպարաբա
ղքս ամէն տեղը աղէկ մը պարտէր է մի, նոր շին
ված թէ գործընտրել և թէ գործարանները գացեր
տեսնէր է մի ։

Պատասխանեց Պ. Օտիլիոն ։
« Այո, պարտեցայ բոլոր Սպարաբաղքս և տե
սայ մէջի ամէն տեսնալու արժանի տեղերանցք. յի
բաւի զարմանալի բան է որ նախախնամութիւնը ա
մէն գեղեցիկութիւնը այս երկրագունդին վրայ տու
եր է ։ Երբեք բան կայ այս տէրութեան մէջ որ մեծ
կտորած կ'ընէր ատեն ատեն. այսինքն ժամաւառը
ու ծաղիկ հիւանդութիւնը, որոնց երկուքն ալ հիմա
ձեր վեհափառութեան մեծ խնամքով ու զգուշու
թեամբ գլխովին վերնալով որ աւելոր ժողովրդիդ
երջանկաւորուն տարակցա չի կայ ։

« Պարսն Օտիլիոն ամայս 19 ին Օկլաւ պահրի
չաղենաւով մեկնեցաւ ասիէ գէպի Նիքքասնիդիւ
« Թաքիթի լապէս ըսուած Տէրութեան օրադի
րը ասիէ ետեւ շաբաթը մէկ անգամ պիտի հրա
տարակուի ։ Կառավարութիւնը այս օրադրին վրայ
պէտք եղածին չափ մարդիկ գնելով, մայրաքաղաքիս
հարուստ օրադրերէն մէկը կրնայ համարուիլ ։

« Իմիջիւս Պէշիքը որ Վէրան շէհր պարսուած
էր, հիմա Պարսա գալու նստելու հրաման եղաւ ։
« Պարսն Շապուր որ Իթմիր Գերմանիայի հիւ
պատու էր, և քանի մը ժամանակ է որ հոս կը
գտնուէր ինքզինքը սպաննեց ։ Եւ ճանապարհու
թեամբ ասոր մէջ է որ, քանի մը ամիս կար որ խե
քին եկածի պէս էր ։

« Սամա կղզիի քանի մը խռովութիւններուն մէջ
գտնուող Սթամբուլ անուն անձը որ հեղեհական
բանակի զօրապետներէն մէկն էր, զօրապետութիւն
ձգելով գացեր տարի մըն է Սամա կը նստէր ։ Սա
մաի կառավարութիւնը կասկածի գացեր է այս
մարդուն վրայ որ նորէն խռովութիւն հանելու մը
տօք եկած ըլլայ հոս. իսկոյն ծախապետ Սէհմետ
Ալի փաշային խնայուցին. ան ալ վարպետութե
մը այս մարդը ձեռք ձգելով հոս խաւրեց որ առ
այժմ բանոն է ։

« Սամայ 24 ին աղէտալի գիպուած մը պատու
հեցաւ ։ Կոստանդնուպոլսոյ դուրը Օկլիոն պար
նուած տեղը երկու ձուլելու համար շինուած
նոր գործարանին բարձր ծխնեղջիւր (օճախին պա
ճան), որուն բարձրութիւնը հարիւր կամբունէն
աւելի էր, յանկարծակի կործանեցաւ. բաղնիքի
բանկները այն սեղները կը բանէին. ասանկէ քա

նի մը հոգի մեռան, և մէկ երկու հոգի ալ վիրա
ւորուեցան ։

ԱՐՏԱՐԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԳԱՂՂԻԱ ։ Տէղ տեղ ցորենի սղութեան հա
մար խառնութիւններ պահաւ չեն ։ Երբ քաղաքին
մօտ Շապիւն անուն սղութի քաղաքին մէջէն ցորեն
բեռնաւորած մէկ սղութ անցնէր իբէն կրնի մար
դիկ և տղայք վրան թափեցան ցորենը յաղնալիւ
լաւ համար ։ Օկլիոններու խռովքը հասաւ. ա
սանց ցրուեցան, և սղութ իր ձամբան գնաց ։

« Արեւ. քաղաքը օգոստոս 29 ին ցորենի առու
տուր ըլլալու տեղը խառնութիւն մը չեղելու հա
մար քաղաքական կառավարութիւնը պէտք եղած
զգուշութիւնը և պատրաստութիւնները ըրեր էր.
առտուրնէ սկսեալ՝ բերդին առջեւի հրատարա
կը երկու հարիւր զինուոր կեցած պատրաստ էին ։
Երբ խռովք ալ թնդանալով (թօփու) ըզրք եւ
կան. բայց ասանց մէկն ալ պէտք չեղաւ. գուցէ հոս
պատրաստ չի գտնուէին նե պէտք կ'ըլլային ։

« Այս քաղաքն ալ ցորենին գինը քիչ ատենի մէջ
բարձրացաւ. բայց նոր ցորենը ելլելէն քիչ մը ա
ռաջ այն տեղերը ոտկորաբար ցորենին գինը կը բարձ
րանայ եղեր. և նոյն քաղաքին մէկ օրադրը յոյս
կուտայ քիչ ատենէն ամենեւեւ ։ Սէ քաղաքին վա
ճառակաւորներուն մէկը Քալոնեա քաղաքին 18000
հէքթարը ցորենի սղութն (քօնքաղ) է ըրեր ։

« Պատասխան հարաւային երկիրները ցորեն շատ
կայ կ'ըսեն. և թէ որ ասանց իրենց սղութները Պը
ռանայի մէջ ծախեն նէ՝ ցորենի սղութիւն չըլլար.
բայց որովհետեւ ինկիլիզները դուրսէն ինկիլիզե
ռա մօտ ցորեններուն մարտը սղութեցուցին, ցո
րեն ունեցողները այն տեղ աւելի շահ գտնելու
սայով ապրանքներն հոս կը տանին. և այն աղբին մար
դիկը՝ որ աղբաւորութեան օրինակ ըլլալու կը պար
ծին, արժաթարութեան համար իրենց հայրենիքը
և աղբը այսպիսի հարկաւոր բանի մը կարօտ կը պա
հեն. քիչ մը բան աւելի վատարկելու սիրով աղբեր
նուն վրայ աղտ կը բերեն ։

ԱՆԳՂԻԱ ։ Սոնթօղի ծաղկահասակ իշխանը,
որ Եւրօպէն Պետարդէի եղբոր Երթօմ Պետ
բարդէին երկրորդ տղան է, սեպտեմբեր 18 ին
Երթօմ հասաւ և շուտ մը Պատ քաղաքը գնաց
իր հօրեղբոր տղուն Եւրօպէն Երթօմ իշխանին հետ
տեսնուելու ։ Բանի որ Երթօմ Պետարդէ մեռաւ,

ԲԱՆԱԳՐԱԿԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ 2-Գ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԼՐԱԳՐԱՅԷ

Քանի մը ժամանակէ հետեւ չ'այլերէն լեզուով հրատարակուած
գրող նաեւ թէ Քաղաքական և թէ Բանագրական օրադրերուն օգ
նութեամբ չ'այդ աղբը տղապետութեան թմբուկէն սկսեալէն է
տեւ տեսնի ասանկ խառն ծառայութեան լուծն ալ քիչ ատենի մէջ
'ի բայ նեաւոր համար ունեցած փառհալութիւնն ալ այնչափ մեծ է որ
ամէն շայ պարտաւոր է այն աղբօգուտ թմբուկէն բաղնախառ հե
ղինակներուն շնորհալով ըլլալ և ՚ի նշան շնորհալութեան հայրենա
սիրութեան եռանդը գուգուող գրածներնի միշտ սիրով կը բաւա
զանց չառնէր ։ Այս խօսքով ըսել չիմ ուրիշ որ հայրենասիրու
թիւնը ուսմամբ կը սովորի, չէ, փան զի ամէն մարդ թէ ուստ
և թէ անուստեմ իւր հայրենիքը սիրուի. պարտաւորութիւնը մտքը
կը հաստատէ և այն սերը որով մէջ անուշանելով հայրենիքը համար
ապրիլ մի հարկ է իրեն մեռնել մի կը վճիւն ։ Իսկ հայրենիքը շատ կերպ
կրող կարօտ ըլլալուն ամէնէն մի և նոյն դէպք չի պահանջէր, ուստի
կը տեսնանք որ գուտնիքին անմեղձ հայր, մայր, եղբայր, քայր, աղ
բական, բարեկամ, ասն և աղբանք կը ձգեն ու կ'ըրնան անոր օգ
տին աշխատելու, ունեց' ձախիկ բարեկամներն դաշտերը ուղղելով ա
մալ երկիրները կը բեղմնաւորեն, ամենը՝ հայրենիքը բարեկամելու
թեանը համար տեղ մը բուշտը գիշեր գիշեր զՎատուած կ'աղաչեն
և անոր որդեգրը փրկութեանը համար անպարս կ'աղաչեն, ու
ամենը ալ՝ հայրենիքը արդար իրաւունքները պաշտպանելու համար
կամ ինքնիշխան զօրութեամբ կամ ընկերակցութեամբ օրհնելով կը
հաստատեն և զանոնք անարատ օրհնելու համար հանապաղ կը ջանան ։
Ահա այս վերջին հայրենասիրական ծառայութիւնը որչափ մեծ է նե
այնչափ ալ գիտաբան է. և այն երեւելի անձները իրենց նպատակն
անուշար հասնելու համար պէտք է որ մեծ զգուշութիւն ընեն, ուս
տի ամէն հայրենասիր անձն ալ պարտաւոր է այնպիսիներուն օգնելու
որ անոնք ալ որչափ կարելի է նե արթուն մնան աղբային յառաջակ
մութեանը արգելք ըլլալու պարտաւոր ին մը չ'ընեն ։ Եսանկ ծանր ալ
խառնութեան ասանկ մեծ գիտաբութեան ասանկ աղբին օգտին հա
մար աշխատող անձանց նպատաւորաց ըլլալ ուղղ մարդիկ ամէն կերպ
կառավարութեանց տեղեկութիւն պիտի ունենան և կերպ կերպ գիշեր

միջոցներու հմուտ պիտի ըլլան ։ Ես ալ այս գործին որչափ անբաւ
կան ըլլալ ճանչնալով բաւական եղող մարդիկը կ'աղաչեմ ու անոնք
կը խնդրեմ որ ասանկ պաշտօններուն մէջ գտնուող անձանց պարտաւ
րութիւններուն վրայով հեղինակած թերթներուն մէջ փոքր ՚ի շատե
կալներ տալով աշխատելուն միտք բանան և գիտաբաններուն զգուշ
բարոյքով միտքերնի բերնի թէ միշտ որ կատարեալ և անկեղծ բա
րեկամութիւնը ՚ի գործ չի գնեն և միշտ իրենց կրնայ չի յաղթեն,
չեն կրնար ուրիշներուն վրայ յաղթութիւն ստանալ ։ Ստանալով աղ
բերին գիտա և առհասարակ լուսաւորուած չըլլալուն աղբային յառա
ջակալութեան հարցը փանին աւելի անձնիք մէկ գնէլ իրով հանա
ղելու տեղը մէկ մէկու վշտանալով իրենց նպատակին մնչոյնին անկա
րելի բան մը չէ ։ Թող աղբերին գործունէն մտքը բարեկամութե
բարոյքած անձնիքներուն վրայ և տեսնան որ ասանց իրենց արտընին
գոհ ընելու համար օգնութիւն խնդրող սղութներն ինչպէս օգնու
թեան շուտով կը հասնին, անպարթ գիտաբանութեան արդիւններուն
մէջ ինկալը ՚ի նշան միտքն չեն ձգեր, բարեկամութեան գաղնիքներ
հաւատարմութեամբ բռնող բարեկամներնի արգաի կը սիրեն նե՝ այն
գաղնիքներուն անհաստատութիւն գտնուող բարեկամներնի ալ ինչպէս
չեն տար, ինչպէս անոնց վրայ կը ցուեն և անոնց երեւն կրած շու
րիքներուն ինչպէս ներգրավուա ըլլալէն ՚ի զատ բարեկա ալ կ'աղբն
անոնց ։

« Իմանք՝ տեսնալով որ ամէն մարդ խնդրող բարեկամութեան կը
ցանկայ, աշխարհք ստանան անի բայց անկեղծ բարեկամութեան աշ
խարհիկ պատճառաւ երջանկութիւնը սահման չունի, ամէն թիւն
մութիւն անով կը վերջանայ, մայր մը անթիւ բարեկա տեղ ըլլայ
կամ իւր քովը կամ գիտնիքին բալը անկեղծ բարեկամութեան չըլլա
նե՝ ան բարեկա չի կրնար վայելը, յառաջանալով անով կը միթիւր
վին. . . տեսնալով անոնց ամէնը իրենց ալ աս գերազանց բարեկա
մութեանը տեղ կ'ըսեն, բայց ասանց որ լոյս անուշը իրենց հերքը կը
տեսնեն, ան ալ անոր համար որ քաւ վաղ ունեցած գեղեցիկ բայց սուտ
գիտաբանութեաններնի քեզի յայտնելով պարծնաւոր առթիւ ունե
ւան և այս ձախիկով առաջինը կը հանեն անուշանին բայց աս ունեցած
սուտ առաքելութիւններուն անուշը շատ անգամ մասնաւորաւ է իսկ
շատ անգամ ալ պաշտուած է անանկ մարդոցն որ կեղծեալ առաքել
նութիւնը անկեղծ առաքելութեան ուղղելու բաւական չեն ։

Արդ՝ բարեկամութիւնը բարեկամութեան մշտնապէս աղբերն է,
հապա ինչպէս համար քիչ մարդոց արտին մէջ անոր աթուր կը հաստատուի

և շատ մարդոց մի միայն բերանը իւր անունը կը պարտի ։ Բարեկա
մութեան անունը միշտ առաքելութիւն պիտի ծանոնաւոր. իսկ արտա
նոր շատ անգամ աս տեղը անունը կը օրադրի ներքինութիւն
ներուն և վատաւար խորհուրդներուն թաղապանող ծանուցուելով ։

« Երբայց քաւ ինչպէս թէ աղբին յառաջակալութեան համար
աշխատող աղբանք անձնիք կատարեալ բարեկամութեան գաղնիքները
անկեղծ ՚ի գործ գնելու են որմէկ մէկու գործող երկայնաւորութեամբ
աշխարհ ըլլալով կարեւոր իրենց աստիկ կրնայ յաղթել և ասանկ ժա
ղովրդին կրնայր ուղղելու համար փոյթ տարած ատենին իրենց կրնայ
վրայ անոնց ծաղը ու անպարթէ չըլլան ։ Թող ժողովրդին աշքը բայցուն
և նոյն որ գործութիւնը, իշխանութիւնը և օրինաց պահպանութիւնը
երեւն կը յանձնուի կայ անանկ մարդոց օրինը կը յանան իրենց ան
կարգութիւնները իրենց օրինը հաստատուել և ամենուն ալ հրատար
կել ։ Իբաւ է որ իրենց բարեկա անկարգութեան և կրնայ փայտաւ
թեան ծաղած փառանքութեանը ոչ ունեցած հարաւորութիւններն
և ոչ պատիւններն կրնան չ'ըլլալ և ոչ ալ իրենց պարտաւորութեանը ամ
թը յաղթութիւն մը գործելով ծածկել ։ Իսկ թէ որ պատահամբ այն
պիտի մարդոց գործերը գաղնութեամբ յիշատակուին ալ նե՝ իրենց
կ'առաքուին, որովհետեւ առաքելութիւն ինչպէս և առաքելութեան
ալ թիւնով կը համարուին. փան զի միայն առաքելութիւնը կրնայ զա
նոնք պատուաւորներուն կարգը գտակ, անոնց անուանը մեծամաս
նործանքին կանգնեցան, անոնց գաղնութեան հաշակով երկու
գաւազը իշխապանել. անոնց վրայով անուանութեան գեղեցիկ եւ
գերազն անուններն անմահացան և անանկներուն ամօտարութեան
օրեր հաստատուել ։ Պէտք է գիտնալ ամենուն ալ որ միւր վրայ երբեք բա
ցուցուր կերպով և զաւ գոնեաները շատ անգամ միւր գաղնութեան ան
միտութեան կամ ասանկ ըսեմ կեղծաւորութեան պիտի դնեն են. ժո
ղովրդին բերնին ըսելը գաղնանքներն միայն ճշմարիտ առաքելու
թիւններուն համար ըլլալու է ։

Բաւական է որ աղբի մը գիտնող, շատով կը տեսնան թէ, ի
բաւ բաղնիք օգնութեամբ շատ մարդիկ կրնան են հարուստ ըլլալ
բայց ասանց առաքելութեան չեն կրնար մեծ ըլլալ, կը տեսնանք որ
գիւրութեամբ շատ մարդիկ տիրապետել են աշխարհներուն և նուա
ձը են զանապառ ժողովուրդներ, բայց իրենց կրնայ յաղթուել են,
կը տեսնանք որ անոնք մարդիկ պիտի գործեալ մէջ անկեղծ շաբաթ
լով առանց առաքելութեան մեծցեր են և զինուորական գիտութե
կութեանց յաղթանակով ես գարծեր են, բայց այս յանգնութիւնը

որ Հօլանտայի թագաւոր եղած էր ժամանակաւ ,
Պօմարարդէի ցեղին գլուխ և տանուտէր մնաց Վա-
բօլէնի 1 ուրի , որ ատեն մը Պաանայի Համ բեր-
դը արդէնլուած էր :

ԻՌԱՆՍԱՆ : Սկսեալմբեր , շին Իւրանտայի Սե-
յօ կոմսութեան Քաղաքար տեղը բաղմամբիւ մե-
ծամեծ մարդիկ և գաղաւթարական իշխանութիւն ու-
նեցող երեւելիներ ժողովրդեցան աղքատներուն վի-
ճակը աղէկի դարձնելու համար : Ինկիլթեանայի
կառավարութեան խորհրդարանը ինչպէս որ լրագ-
րոյն նախնիթաղ թիւերուն մէկուն մէջը բերեց , յար-
մար տեւեր էր որ Իւրանտայի աղքատները բանելու
բան գրանեն , որպէս զի ստակ փառքերն և ապրին ,
և բանելու բաներնուն վրայ խորհուրդ եղած էր :
Քաղաքարի ժողովոյն անդամները այս խորհուրդ-
ներս անբաւական սեպեցին , և ամենքն ալ պատրաստ
են ստակ տարու իրենց կողմէն . որպէս զի աղքատ-
ներուն բանելու բան բացվի : Ժողովքներուն վեր-
ջին վճիռը այն եղաւ , որ կոմսութեան տեղակալը ,
Օլիւիո կոմսը , գաղաւթներուն մեծը , Պ . Օքսն-
նել , և Քաղք գնդապետը Օնտուա երթան , և խոր-
հրդականներուն խնայքներն Իւրանտայի աղքատնե-
րուն խեղճութեան վիճակը , որ թէպէտ անցած տո-
րի ալ կարճ դեմոնստրաները գէշ ըլլալուն համար ,
բայց այս տարի աւելի է . ուստի որքան հնար է նե-
պէտք եղած օգնութիւնը շուտով հասցնելու է .
չէնէ՛ անօթութեան մարդ չի կրնար դիմանալ . և
թէ որ այն խեղճութեան վիճակը տակաւին տանկ տե-
ւէ նե՛ կը վայելի . չըլլայ որ յափշտակութեան ել-
լին և գէշ խառնութիւններու պատճառ տան : Սե-
յի ալ պէտք է և մեծ հոգեբնիս այն է բոլին , որ մեր
երկրին աղքատները ապրին . որովհետեւ անոնք են
որ մեր գետինները պիտի բանին , բայց չեմք ուզեր ա-
նանկ բաներ բանեցնել անոնց , որուն նպատակը
միայն այն աղքատներուն տակ փառքիլը ըլլայ , հա-
տարակց մշտատեւ մէկ օգուտ մը չունենայ . քան-
զի այն հասարակաց շինութեաները որ հասարակաց օգ-
տակար չեն , հասարակութեան վարքը աւելելու ա-
ռիթ կ'ըլլան :

ՍՊԱՆԻԱ : Վեհափառ Իզապելլա թագուհին՝
կառավարութեան խորհրդականներուն տանտնին
յատուկ դրով ճանչցուց սեպտեմբեր 14 ին , որ թէ
թագաւորութեանը հանգստութեան համար , և
թէ անոր համար որ իրեն ալ չափը հասած է , որու
չեք է որ իր հօրեղջօրը աղուն հետ կարգով , որ է
տուն Պաանայից Տասիլ :

Այս գրոյն մէջ այն ալ յայտնէր էր , որ իր քրոջը
Տօնա Ուրիա Պեռնանտա տը Պուապոն իշխանու-
հին ալ Պաանայու թագաւորին աղուն , Սօնան
սիւնի գրքին տալ յարմար տեսաւ և այնպէս պաշտեց :
Եւ թէ՛ առ այժմ Սպանիայի թագաւորութեան
ժառանգութիւնը այս իշխանութիւն կ'ընայ . որով
հետեւ հիմա հիմայ ինքը ուրիշ ժառանգ չու-
նի : Եւ այս բանս եղած է իրենց մօրը կամքով և
հաճութեամբ :

Թուղթը կարգադրած ատենը թագաւորական
խորհրդարանին մէջ մեծ լուծիւն եղաւ . քիչ մը
ետքը Պ . Օքսնէ ելաւ և հարցուց . արդեօք Սօն-
անտիէին դքսին կարգովիլը պիտի ուշանայ , մինչև

որ Իզապելլա թագուհին թագաւորութեան ժա-
ռանգ տրայ մը ծնի : Պ . Իզապելլա նախագահը պա-
տական տուաւ . թէ ոչ . այլ երկու քրոջ հարսանի-
քը մէկ օր պիտի ըլլայ : Այս վրայ Պ . Օքսնէ բան
չի խօսեցաւ : Հասարակութեան մէջ ամենեւին
տհաճութեան ծայր մը կամ նշան մը չերեւցաւ ,
թէպէտ Պ . Օքսնէին հարցուցածը և անոր ար-
ված պատասխանը ամենքն ալ լսեցին : Աւտի սեպ-
տեմբեր 16 ին , խորհրդականները գրով իրենց հա-
ճութիւնը և հաւանութիւնը տուին :

ԶՈՒՅՑՑԵՐԻ : Հելվէտեան գաղաղութեան
ընդհանուր ժողովքը կառավարութեան վրայօք օ-
գոստոսի 31 ին եղաւ : Պեռնայի մեծ խորհրդա-
րանին նախագահը Պ . Վիլիէ՛ Եօթն գաւառնե-
րուն առանձին գաղաղութեանը վրայ խօսք բա-
ցաւ . և ըսաւ որ , թէպէտ ուրիշ Եօթն գաւառ-
ալ , որոնց գլխաւորն էր Պեռնա , 1832 ին առանձին
գաղաղութիւն մը ըլլին , հասարակութեան զէնք
առնելէն և խառնութիւն ելլելէն փախաւոր , բայց
եւ այն ժամանակն ալ անոր գէժ կեցայ . թէպէտ
ուրիշ գաւառներուն մէկն ալ այն ատենը ատոր չի
հաւանելը չըրաւ : Այն ատենիւն եղած մասնաւոր
գաղաղութիւնը աւելի օրինաւոր էր ըսաւ , քան
թէ հիմա ինքնին . և յարգոր մըն ալ ըսաւ զուի-
ցեղիներուն որ յիստորութիւնը մէկ դի ձգեն .
իրենց աղքատաց հաւատարմութեանը վստահին :
Իւսէնէն գաւառին երեսփոխանը ըսաւ . մեր գա-
ւառին ըրած փորձը տակաւին նոր է . որ գաղաղ-
ցայ երկրներէն զօրք ժողովրդեցան մեր երկիրը կո-
խեցին . և ոչ այս գաւառներուն կառավարութիւ-
նը , և ոչ ալ գաղաղութեան ընդհանուր տեսուչ-
ները ատոր արդեւք մը չկրնին : Հիմայ ալ բանը
այս վիճակիս մէջն է . և Հելվէտեան գաղաղութե-
անը մեղի երաշխաւորութիւն մը չի ցըցներ , որ
երբ որ մեր թշնամիները աղքատին իրաւանց գէժ
մեղի հետ պատերազմ բռնաւոր ըլլան նե՛ մեղի օգ-
նէ . այն ալ չի կրնար բաւել և հաստատել որ ասիկց
ետքը անանկ բան չըլլար : Աւտի մեր Ի իւսէնէն
գաւառը՝ Աւրի և Շվից և Աւրգերպառնէ և
Օուի և Պախարուի և Վալէ գաւառներուն հետ
խօսք ըրինք որ մեկերունու վրայ թշնամի մը ելլելու
ըլլայ նե՛ ամենքս մեկէն անոր պաշտպանութիւնը
ենք : Այս մեր առանձին գաղաղութեան նպա-
տակը այս է , ուրիշ բան չէ , ամենեւին իրաւանց
գէժ և գաղաղութեան կանոններուն գէժ բան
մեր մարէն ալ անցած չէ և չանցիր . սուտ է այն
որ կ'ըսեն թէ համակախաները խօսքերին մէկ ը-
րեր են բրթութեանդ գաւառներուն գէժ :

Ի իւսէնէն երեսփոխանը խօսելէն ետքը Աւրի
և Շվից և Աւրգերպառնէ գաւառներուն երես-
փոխաններն ալ կարգաւ խօսելով յայտնեցին որ ի-
րենց միայն ալ Ի իւսէնէն գաւառին պէս է ամեն
կերպով . և ուղեցին որ բաժնին արձանագրութեանց
մէջ գրին : Այս բանս այդքանով լրմնացած չեղաւ .
նախագահը իրեն ամեն ուժովը կ'ուզէ այս առան-
ձին գաղաղութիւնը քակել . Ի իւսէնէնիլը և մե-
կալ գաւառները կ'առաջարկէին մէջ և հանգարու-
թիւն տանելու վրայ . որովհետեւ անցած տարի
Ի իւսէնէնի վրայ գացող Քօթօ Գառնա ըսուած
զօրքներուն զօրապետը Աւրիք Օխտիայն . կառա-
վարութեան խորհրդայն խորհրդական ընտրուած է :
Աւտի այս առանձին գաղաղութեան վրայօք ե-
ղած վէճը շուտով և խաղաղութեամբ չի պիտի լը-
մննայ :

ԲԵՐՈՒՍԻԱ : Պեռնան և կեղեցական ժողովքը՝
որ աւելաբարական ըսուած ըստրականները կ'ընեն ,
հանգանակներու վրայ հանած խնդրայն եղաւկացու-
թիւնը տուաւ , որ գծուար մէկ խնդիր մըն էր :
Հանգանակի վրայ երգում ընելը վերցուցին . քրիս-
տոնական վարդապետութեան ուսուցիչներուն ա-
մէն մէկը ինչ բանի ուղէն նե՛ կրնայ հաւատալ և ի-
րեն վարդապետութեան հիմն բռնել . բայց և կեղե-
ցականներուն կ'արդիւնէ որ հանգանակին յօդուած-
ներուն գէժ վէճ չի հանեն : Այն մէկը այս վեճ-
ուցս վրայ աղաւ եղած կ'ըլլայ իրեն կամքին ուղածը
հաւատարմութեան հանգանակին վրայ , թէ ըսուե-
րական կամ կարլինական կամ ուրիշ հաւատոյ գա-
ւառութիւններուն վրայ . միայն այս դաշինքով որ
իրեն ընտրած և աղէկ երեւցած կարծիքը իրեն հա-
մար պահէ . իրեն պէս չըտողներուն կարծեայր գէժ
բան չի խօսի : Ժողովոյն նախագահը որ է Պաշտա-
մանց վերականգնող նախարարը , ժողովոյն յայտնեց որ
թագաւորը այս վճռոյս վրայ շատ գոհ է : Թէ որ
ամէն տեղ գտնուած աւելաբարական ըսուած քարո-
ղիչներուն վրայ այս ժողովոյս վճիռը զօրէր նե՛ գէշ
բան չէր ըլլար . իրենց մասնաւոր կարծիքները ի-
րենց , գնէն հասարակութեան ունեցած հաւատոյն
գէժ քարողութիւններ հրատարակելով ծանր գայ-
թակութեան պատճառ չէին ըլլար : Իսկ զի-

տեմք որ ընդհանուր ըսած ժողովքներուն կանոնին
զօրութիւնը ընդհանուր չէ :

ՏԱՆԻՄԱՐԻԱ : Շվեդիկ և Հօլլանդայի դքսու-
թեանց երկրներէն ելած յայտարարութիւններուն
վրայ կ'երեւի որ կառավարութիւնը քիչ մը փախաւ
սկըսած է , որովհետեւ բանը պիտի մեծնայ . և շատ
նաւեր վարձքով բռնելու խօսք ըրած է . որ պէտք
եղած ատենը Օլեանտային Շվեդիկ և Հօլլանդա-
նի երկրները զօրք կրել տայ : Այս ասիկայ յիշեալ
դքսութեանց մարդ իկը դրգուել և բարբաբէլ մըն է
կ'ըսէ Ի իւսէնէն օրաքիրը . որովհետեւ գերմանա-
կան գաղաղութեան պայմաններուն մէկը այն է ,
որ յիշեալ երկրները մէկ առանձին տէրութեւ մը
զօրք պիտի չիկրնան մոտենլ , գաղաղութեան զօրքերը
պիտի մոտեն . քանզի այս երկրներս ալ նոյն գաղ-
աղութեան անգամ եղաւ աղաւ տէրութիւննե-
րէն են :

ԲՕՐԹՈՒԿԱՆ : Ի խոյժնա մայրաքաղաքը , և
թագաւորութեան գրեթէ ուրիշ ամէն քաղաքնե-
րը առ այժմ հանգարու են . չիսթութեան եւսով մը
միայն հիւսիսային կողմը կը գտնուին . որ տեղ
մէկ վիճակաւ ատորին պաշտօնատար մը քանի մը
հոգի գլխուն ժողոված ըլլալով , և Տօն Վիկտորի
թագաւոր ուղեւով հասարակութիւնը սոք հանե-
լու կ'աշխատի : Այնպէս կ'ըլլաւ և ատոր ցըր-
ուելու համար հասանգա զօրապետը Վալէնցա և
Օքսթօ և Պախա և Վալիս քաղաքներուն պա-
հաւան զօրքերը ժողովելով պատրաստութեւ վրայ է :

ՈՎԿԻԱՆԻԱ : Քառէ անուն քարոզիչ քահանայն՝
կամարիկը կ'ընենք (որ հարաւային լայնութեան 23
առաւելանին և երկայնութեւ 136° 40' ին տակը կ'ընայ)
1846 ապրիլի 20 ին նամակ մը կը գրէ Ի Վալէ Քառ-
էն անուն եկեղեցականին , որ պարագծան հաւաքոյ ըն-
կերութիւնը Ի Վալէ քաղաքին մէջ հիմնեց : Վերը
գրողն ալ գրքը որու գրուած է նե՛ այն ալ հիմա մե-
ռած են . և գաղաղական օրագիր մը այս գիրս կ'ա-
րատակէ , որով կը հասկնանք որ հին ատենը իւս-
պաշտները իրենց պաշտած կառքերէն պատգամ
ուղած ատենին քուրմերը ինչ խորհրդաւորութիւն կը
բանեցնէին նե՛ հիմա փառ կառաւանքն ալ նոյն
խորհրդաւորութիւնը բանեցնելու վարդապետութիւն
ունին : Այնպէս բանեւ հետաքրքիր եղանկներուն
համար յիշեալ նամակը այս տեղը կը գնեմք :

« . . . Այս կ'ընենք բուն բնակիչները իրենց
այլ և այլ կառքերուն սկզբնաւորութեանը և կ'ուր
կարգը անցնելուն վրայօք ինչ բան որ ինձի պատմե-
ցին նե՛ անոնք քեզի գրեմ : Այս քուրմներուն խա-
ղախութեան կամ աւանդին գիւրաւ ամէն բանի
հաւատք ընծայելէն կուգար , որ ատեն ատեն ծայն
մը կ'երէր մեջերսին թէ այս ինչ կամ այն ինչ ծա-
ռին մէջ չաստուած մը եկեր բնակել է : Շուտ մը
այն ծառին քով կ'ընէին , և նոր եկողին կը հար-
ցնէին . քու անունը ինչ է , որ տեղ կ'ըլլայ : Օրա-
ւին քով մէկ քուրմ մը կայնաւ ըլլալով՝ արտաւոյ
ձայնով մը այս խնդիրներուն պատասխան կուտար .
և հասարակութեան անանկ կը հաւատացնէր որ նոյն
խի չաստուածն է որ իր կամքը կը յայտնէ և իրեն
ինչ կերպ պաշտօնը ընդունել է նե՛ կը սովորեցնէ :
Հասարակութիւնը ահով գողով ընդլիկով թագա-
ւորին կը վաղէր և եղածը անոր կը պատմէր : Թա-
գաւորը ծառին քով կուգար և նոյն բաները կը հար-
ցնէր : Չաստուածը պատասխան կուտար քուրմին
բերանով , որ իրենք Վառա կ'ըսեն , և կ'ըսէր , իմ
անուն . . . է . կ'ուզեմ որ գուցէ զիս կարգես , առ-
չես , ինձի աղւոր ձեւ մը տաս , և մէկ տան մը մէջ
գնես , որ ես ալ այն տեղ հասարակութեանն պա-
տիւ և յարգանք ընդունիմ : Թագաւորը շուտ մը
այն ծառը կարգելու հրաման կուտար . և ծառը
կարել ձգելը կրկնով կ'ընէին : Այն մը այն ծառին
արմատը արեւ և ծառը գետինը ձգէին ետքը կ'ըս-
կրէին քարէ շինուած տապարով (պալմայով) առ-
չէր , և կարծր և սուր խեցիկ կեղեւներով կը յըլ-
կէին (բերտահ կ'ընէին) : Ետքը երբ որ վարդա-
պետը կը լըմնեցնէր , այն արձանը կուր կարգը
առնելուն արարողութիւնը կը կատարէին : Այն
հիւսիս մը (խաւիպի) մէջ տաքի վրայ կը կայնեցը-
նէին . և քուրմը առաջը կը ծալուէր (պաղատ) կը
նոտէր և աղօթք մը կ'ընէր : Այնպէս ետքը ամեն տե-
տակ երեսակը կը բերէին առաջը կը գնէին . և քա-
նի մը կտոր ալ քաբ ըսուած բանէն . (որ այն կ'ըլլին
յատուկ բան մը կ'երեւի . ինչ ըլլալը գրոյն մէջ
յայտնուած չէ) : Այն ուտելիքները բուստէ (մեր-
ճանէ) շինուած լայն մէկ սեղանի մը վրայ՝ կուգին
առաջը շարուած կ'ըլլար , և հին կը մնար մինչև որ
կամ մըկները գային ուտէին , կամ փրոտէր և թա-
վէր : Այս փոխարէն՝ քուրմը այն նոր կուգին կ'ա-
ղաչէր որ ժողովուրդին առատ ուտելիք շնորհէր .
մասնաւորապէս այն բաները կ'ուզէր որ այն կ'ընէ-

ամէն ատեն չի յաջողի մանուսնը աղքատին դործոց մէջ , անոր հա-
մար աղքին յատկաւորութեանը համար աշխատող անձինք առաջի-
նա թեան պահաւորութիւն մը ունենան և վարդապետութեանը այն պա-
կառութիւնը ծածկին նե՛ անանկները պէտք է մեղքնուա հաղածներ
որովհետեւ պատահմամբ որ մը աղքատին խառնութիւններուն մէջ յաջ-
թեան նե՛ օր մըն ալ կը յաղթուին և աղքատ անարարները վնասներ կը
բանեցնեն , կ'ըլլին կ'ըսեմ անանկները պէտք է որ հարգանք մեջնե-
րուն վրայ զի իրենց փշուած անկներուն փոխներուն մէջն նորին կը
ծնունին : Այսինքն մարդիկ աղքատ բարեկամներ չեն թշնամիներ են և
վրջ ան աղքատ թէ որ անանկ թշնամիներուն աղքատ կը գոյն . վրայ զի
բիւրաւոր անձանց կառավարութեւ և յատկաւորութեան հարց վրայ
նին տուր են բայց իրենց կրթը յաղթելու չեն աշխատիր և իրենց նը
պատակին համար համար հարկաւոր եղած միջոցները զանց կ'առնեն ,
այն ատենը ինքնահաւանութիւնը , անարարութեան թիւնը , շահակարութիւնը
և ատեն նման մարդ թիւններ հարկեր թեւ հարկեր գլուխ առնեցող մէկ
մէկ տնտեսան թշնամի ըլլալով քաղաք և աղքատները կը կորսնցու-
նեն : Աւտի քանի որ մարդիկ մոռնան թէ ամէն մէկ յաղթութեան ի-
րեն յատուկ եղած փոխանքը անհնարով ուրիշներուն յաղթելու ա-
տեն իրենց հաղաթութիւնը իրենց չօգնէին ի զոտ փոխակար թշնա-
միներ կ'ըլլայ իրենց քով գաղաղութիւնը իրենց գէժ զէնք կը վերցունեն
և անդադար ներքին պատերազմները կը խառնեն զիրենց :

Հատ գծուար բան է որ մարդ իւր կրթը յաղթէ և այս ամէնա-
հարկաւոր առաքնութիւնը աղքատ ծնողներուն խնամտան մարդոց
քով ըլլալուն գործն է . անոր համար էս ձեղ կ'աղաչեմ զօք ալ
ձեր քրտքին միջոցները այն խնամտան մարդոցը աղաչեք որ աղքատ կամ
հարկաւորապէս կամ մարմնաւորապէս կառավարելու և լուսաւորելու
հարց վրայն անուր ժողովի ստիլին իրենց պարտքը և իրենց զրուե-
լի կրթը յաղթել գաղաղով անկեղծ բարեկամութեամբ աղքատին գոր-
ծերուն հարց տանին , ան ատենը աղքատ ալ զանազ փրկելով անտարակոյս
կը փառահի անոնց , տանելով օր աւուր կը ծաղիկ և իւրաքանչիւր Հայ
իւր համակրեցող աղքատին հետ բարեկամելով զիրեք քովինն ամօթով
չի մտայնա ատենը իրենց այս երախտեքը ընդունել կ'օրհնեն և անոնց
յաւխտեան երախտապարտ ըլլալու կը պարտաւորին :

ներու թնամեայ առաջը յարգել և պատուական սեպ-
ված են: Թէ՛ կուսքին կեցած հիւղը և Թէ՛ անոր
առեւելի քարայրատակ գետինը նուիրեալ կը սեպվե-
ին: Կղզեցիներուն լեզուովը Դաբէ՛ր: Կոնայք բը-
նուս այն տեղ չէին կրնար մտնել: Վաւրքին կրա-
կըն ալ Դաբէ՛ր: Կըլըտը: միայն ինքը կըրնար այն կը-
րակը գործածել: ուրիշ չէր կրնար տալ:

«Վ՛յս կղզեցիներուն գիւրհաւատութիւնը մը-
քան զարմանալի կ'երեւի ալ նէ, Թէ՛ այս պարագա-
յիս և Թէ՛ ուրիշ պարագայներուն մէջ յայտնի է որ
իրենց անանկ կուգայ որ ստուգապէս իրենց չա-
տուծոյն ծայրը կը լլուսն: և ամենեւին մարքինին
ալ չի գար Թէ՛ անկող իրենց բուրմերուն կողմէն մէկ
անձունի խաբէբայութիւն մը կըրնայ ըլլալ: Վա-
նի մը որ կայ որ ասոր փորձը ես եմ բաժն առնակ մէկ
պարագայի մը մէջ՝ որ իրիտ յամառեալները անգամ
տեսնելով իրենց յամառութիւնը մէկգիւ Դաբէ՛ր: և
Վիթորիոսի եպիսկոպոսը Վաբէ՛ր էր, և իմ միւս ըն-
կերները ուրիշ կըլինէրը գոյցեր էին, կղզեցի նոր
քրիստոնեաները ինձի եկան ու ըսին «Վաբէ՛ր
(Վաբէ՛ր), աստուածները նորէն եկան և կը խօսին
կոր, ինչպէս որ ասուն մը կ'ընէին: Մայրո՛ Վաբէ՛ր
հին նորէն անոնց պատգամները կուտայ կոր: Վա-
րի աստուածը՝ որ ասուն մը կոր, որ անկէց հեռացեր
էր, նորէն անոր այցելութիւն գալ սկսեց: անոր հե-
տէն է և կը խօսի, մեք լսեցինք, խօսողը կինը չէ,
ծայնն ալ անոր չէ: խօսքը և բառերը բրմուհիին
բերնէն չեն լուսիր, անոր լսութեան կը լուսին կոր:»
Կանց Վաւրքին բաժնը Մաբուրդէ թագաւորին
թաւն է՝ որ հիմադրան թագաւորէն աստը թագա-
ւոր այն էր, և այս Վաւրքին մեռած ծնաւ մորմէն:
Մայրո՛ վաւրքին թագաւորին եկաւ ու ըսաւ, «Վա-
րուսիք աստուածական պատիւ ընդունեց բո, (այս
բառս կը նշանակէ գիւղեր, մեծ, և անգի աշխարհ-
քը մեռելներուն բնակած տեղը): այս աշխարհքիս
իշխանութիւնը անոր ձեռքն է: Վոր մէկ մեհեան
մը պէտք է չինել, և ունեցած գերագոյն տերու-
թիւնը ձանաչել Թէ՛ աշխարհքիս և Թէ՛ ծովու և
Թէ՛ մեր շուկ առած տուած օրոյն վրայ:» Թագա-
ւորը այս կրնիանը ըսածներուն հաւատարմը չափ
յիմար գտնուեցաւ: մեհեանը չինել տուաւ, որ
տակաւին կը կենայ, և ասկէց ասորի մը առաջ այս
կղզեցիներուն մէջ տիրած հիւանդութեանը ասունը
հիւանդանոց ըրինք:

«Վէս գիւղերէն ժամ մը առաջ քրիստոնէսոյ մը և
մէկ ուրիշ մը որ քրիստոնէական վարդապետութիւն-
նը նոր կը տարվէր, գորդըղալով քովս եկան և ըսին,
«բանի տուցէ՛ք, խօսքերնիս ճշմարիտ է, աստուա-
ծըն է որ կը խօսի կոր, կինը չէ:» Վորահաւատը ը-
սաւ որ՝ «իմ հետս խօսեցաւ, և ինձի ըսաւ, գուն
երկու տղայ ունիս, գնա երկուքն ալ գրիէ սիրէ կա-
րօտը առ այս վերջին անգամիս, քանզի երկուքն ալ
պիտի մեռնին: Վաւր ալ Մաբուրդէի եկեղեցին ձգէ,
ծովածոցը գնա, որ թագաւորը հան կը գտնուի,
կարողութիւնը հան է: (Գրեթէ ժողովուրդը ամեն
բնի ալ հան ժողոված են)» Բայց ես՝ կ'ըսէր նո-
րահաւատը, չուզեցի այն աստուծոյն հրամանը կա-
տարել և ըսի, գուն գոյրէն կուգաս կոր, ես Յի-
սուսի Վաւրքին ծնաւայ եմ, բեղի հետ բան չունիմ:
Վյս ըսի երեսու գործակցի որ գուրս ելլեմ, անկող
ալ ինձի պատասխանեց, «ես ալ Յիսուսի Վաւրքին
բարեկամն եմ:» և իմա Վաւրքին, պէտք է որ գուն
երթաստ այն աստուածը անկէց հարած ես:

«Վաւրքին հասկըցայ որ այս ամէնն ալ քրմուհիին
աստուածութիւնն էր: Վյս օրը քովս եկողները ամե-
նին ալ նոյն բանը պատմեցին, և կ'ըստիսին որ ես
ալ մէկ մը այն կրնիանը քովս երթամ, ել գնա Վա-
րէ՛ր, կ'ըսէին, ու լերանը մէկալ երեսը կը բնա-
կի: Վաւրքին անանկ տարվալ տղայմէն քանի մը հո-
գի օր հասարակի ասուն քովս եկան և ըսին, քրմու-
հին այս աստու լրացաւ և իր աստուծոյն կ'ըսէր, եր-
կուքիս ալ բանը բուսած է, քարալը պիտի գայ:
Վյսուծոյն կողմէն ծայն մը ընուեցաւ որ կ'ըսէր,
մի վախճար: Վյս ալ բարեբաղին Վյսուծոյ տղայմէն
մատուցանելու ետքը որովհետեւ ոչ եպիսկոպոսն
և ոչ իմ ընկերներս խրատ չէին կրնար ուղղել, որ
հան չէին, մարիս մէջ որոշեցի որ երթամ՝ առ կինը
գըրնեմ: Վորահաւատները շատ մը համբաւ հանե-
ցին որպէս Թէ՛ այն աստուածոյն հետ վիճաբանելու
կ'երթամ կոր, և իրենք անոր աստուած բնէն գա-
գարած էին, գեւ կ'ըսէին: Վաւրքին անանկ գա-
տը լըմնցընելու ետքը ինձի մէկ առաջնորդ մը առի,
սկսայ լեւն ի վեր ելլել, ետեւս գարծայ տեսայ որ
անթիւ անհամար բաղնութիւն ետեւէս կուգան,
ըլլալքը անանկու հետաքրքրութեամբ:

«Վորէն անցածը եղաւ: Վրմուհին երեսը պա-
հել կ'ուզէր, բայց գնացին գտան, և իմ հան գալս
անոր իմացուցին, ճաջէ՛ք ծառի արմատի մը վրայ նա-
տած էր, և երբ որ զիս տեսաւ՝ սէր ցըցընելով իրեն
բովը կանչեց: Վաւրքին անոր ըսի մը հե-
ռու կենան, բայց այնքան մը՝ որ ծայնս քիչ մը բար-

ձըր հանելով կրնայի անոնց հասկըցնել: Վյս ա-
տենը կրնիանը ըսի, գուն պիտի ըլլաս որ յեղէ յեղ
տեղէ տեղ կը պարտախ և սուտ խօսքերով և ստա-
նութիւնով լաւիկները կը խաբէս: Վաւրքին ա-
նուն տարով մարդ կը վախցընէ՝ մարդոց կենաց և
մահուանը վրայ քիչ ով իշխան գրաւ: Վյս մարդ
չեմ վախցընէր բաւ կինը, ասանկ խօսքերը ինձի
համար պարտաւթիւն են: (Վյս մարդ քարո-
ղելներ՝ երբ որ ըսածներուն աստութիւնը երեւան
եղէ, կամ այն երեսնէն գլխուն վրայ մը գալքը
հասկընան նէ, ըսածներն աւանաւոր չեն ամբնայ,
մեր թշնամիները մեզ կը դարձան իր լուսնով այն
բանէն ազատվել կը կարեն): Վյս իմ թագաւորս
կը պատուեմ, այս երկիրս և այս լեւս անոն է, խօ-
սողն ալ այն է: (ուրիշ սուտ մը՝ ամէն մարդ քարո-
ղայ յատուկ, իրենց միայն եկածը կը քարոզեն, և
ասանկ ըսողը աստուած է կ'ըսեն): Վյս հարցու-
ցի, թագաւոր ըսածդ ով է Վյսաւ, «Վաւրքին է:
— Վնչ կ'ըսես, սա վիճածը՝ որ արեւուն լոյսը տես-
նելու չի հասած մեռաւ, քա թագաւորը անկող
է: Վյս, ըսաւ, կարողութիւնը անոնն է, մեր
թագաւորը անկող է: Վնիկը քաւին ալ բարեկա-
մը է, Յիսուսի Վաւրքին ալ բարեկամ է, հիմա
երկուքը իրարու հետ խօսեցէք: Վյս խօսեց, ան-
կածը քեզի է, մոխի կ'ընէմ կոր, ըսէ տեսնեմ: Վ-
յս լուրջութիւն մէջէն ամենեւին ծայն չի կար: Վյս
կանը երեսը նայեցայ որ իրեն բուսն (ղոս) կ'ընէր,
բերանը կը ծըմբուկէր կոր, միտքս եկաւ, չըլլայ որ
կրնիիր որովայնախօս ըլլայ: Վյս երկու բան խօսե-
ցաւ, բայց չի հասկըցի լուս կերպով: Վյսիկը կ'ըսէր,
խօսէ, Վաւրքին երկուքն է մարի կ'ընէ կոր: Վյս ա-
տենը կարծիրս հաստատուեցաւ, ուստի ժողովուրդը
առաջ կանչեցի որ անոնք ալ լլուսն, միտքս այն էր
որ ամենուն ալ իմացնեմ: Թէ՛ խօսողը աստուածը
չէր, կնիկն էր: Վյս որ անոնք եկան երկու ձեռք
վա այն կրնիանը բերանն ու քիթը ամուր մը բը-
նեցի, և ըսի, «խօսէ նայինք Վաւրքին:» Եւ Վյս
շատ կը նեղէր, բայց ձեռքս բերնին վրայ բռնած
ըլլալով՝ բնաւ չէր կրնար բառ մըն ալ չինել: Վյս
ասունը ամենքն ալ խաբէութիւն ըլլալ հասկըցան,
բայց կատարմի տեղ բնաւ չի մնալը: Համար մէկ ու-
րիշ կանչեցի որ կրնիանը բերանը բընէ, և ես ա-
ռաջիւս պէս կ'ըսէի, «խօսէ նայինք Վաւրքին:» Վյս
կանը բերանը բռնող նորահաւատն ալ իմացաւ Թէ՛
կինը ինչ նեղութիւն կը քաշէր խօսելու, ուստի ը-
սաւ, իրաւունքը քարոզելին ձեռքն է, այս կրնիիր
խաբէբայ է, մինակ ինքն է որ կը խօսի, ուրիշ խօ-
սող չի կայ, և ասոր ապացոյցը այն է որ ասոր բերա-
նը բընածներուն պէս՝ աստուածը չի կրնար կոր
խօսիլ: Վյսը մէկէն սղոտալով և ծախ դարնելով
վիպեցին և ըսին, իրաւունքը քարոզելին ձեռքն է:
Վրմուհին ետեւէն ինկան, սկսան սուլել (ըսելու
չաղել), եւ հա կանչել, մէկ քանին ալ ինձմէ հրա-
ման տանելու եկան որ ծովը նետեն: Հասկըցան
գրեւը կարօտ բան չէ, գիւրաւ կը հասկըցի որ ա-
սոր հրամանն չի տալի: Վյս պըրտիկ գործն սրբան
ծաղախան բան մը կ'երեւի ալ նէ՝ շատ կուտալու
ներու աչք բացաւ, և ես այս միջոյիս ժողովուրդին
պատմեցի Վյսը, բուրմերուն պատմութիւնը որ գրված
է Վանիէն մարդարեւ Թէ՛ Թէ՛ Գլուխին մէջ:

ՄԵՐ ՍԻՐՈՒՆ: Վերաբերող քաղաքը յուլիս 30
ին յայտնեց որ Սանթա-Վնու ձեռնեւալը իրեն գը-
լուսի կ'ուզէ, և դաշնակցութեան կանաններուն տա-
կը մանկու գիտաւորութիւն ունի: Հապանա մարդ
խորվիցաւ որ Սանթա-Վնու Վերքիքո գաւառը
հրաւիրեն: Վաւրքին ձեռնեւալը որ Վերքիքո
եղած բանը չէր գիտեր, 4000 հազար Վերքիքոն
եղաւ Վաւրքիքոստի գնաց, և կառավարու-
թեան գլուխ մնաց Պրալո ձեռնեւալը: Վ. Վաւր-
քին նախագահութեամբ եղած խորհրդակցաց ա-
տենին անգամները ամենքը մէկէն իրենց պաշտ-
նէն հրաժարելու թուղթերին տալին: Վյս նոր
խորհրդակցան ատենին անգամը որովհետեւ ընտրեց
Վ. Վաւրքին կարող նախագահին յանձնարեցաւ:
կ'ըսէր որ Վաւրքին ձեռնեւալին զօրք իրենց զօրս
պետէն հետ շատ սիրով են: Վյս երբ որ Վերքիքո-
ղին մէջ եղած յայտարարութիւնը ըսէ նէ՝ զօրք
կ'առնէ Վերքիքոն կուգայ:

ԵՐԳԵՅԻՆ

Ի պատիւ Վերքիքոն իշխանադնին՝ վեհապա-
լըքային տուած փառաւոր հայկերայիին հրաւի-
րեալ երեւելի անձանց յուշակը շաբթուս ձեռքեր
նիս անցաւ որուն մէջ տեսանք որ անցեալ թուով-
նիս իմացուցած աղետալագոյն տիւղեան Հայկեր
լեւիէն ի զատ չորս հայազնի երեւելի անձինք ալ
կան եղեր նոյն հայկերայիին հրաւիրուած այսինքն

Վերքիքոն փառաւորագրեալ Պօղոս և Յո-
հանէս ամիրայք Տառնան, արժանապատիւ Վարա-
պետ և Պօղոս Քէլէպիք տիւղեան:

— Վաւրքին շատեր մարդոց մէջ տարածվե-
լաւ աղբու միջոցներուն մէկն ալ տաղաւորութեան
արուեստն է: Վյս գիտուն մարդ մը սրբան շատ ա-
շակերտ ունենայ, միայն իր խօսքը խօսած և իր գա-
տը տուած ատենը ներկայ գտնուող աշակերտներուն
կրնայ լսել տալ, տեղով և ժամանակով իրմէ հե-
ռու եղանկերը անկէց կը դրվին: Վյս գաւոր տը-
պուսի նէ՝ ամէն տեղ կարգապահներ կ'ըլլան, հեղե-
նակը մեռնի երթայ ալ նէ՝ գլխը կը մնայ, և ուրա-
ռած գլխը բերնէ կըրտաւ և մոտեցածներ կան նէ՝
այն ալ գլխին արժանաւորութեանն է, որով լսել
կ'ըլլայ որ տաղաւորութիւնը ասուն մը անցնելէն ետ-
ք մէկ գլխին աղէկ և անպիտան ըլլալուն ալ գա-
տաւոր կրնայ ըլլալ:

Տաղաւորութեան արուեստին օգտակարութիւնը
չխոսող չկայ, բայց աւելի աղէկ հասկնալու հա-
մար մտածել պէտք է այս արուեստիս գտնուելին
առաջ եղած միտանքը: Վրքին հին գլխեր կան ու
րոնց անունը միայն ուրիշ գլխերուն մէջ կը կար-
գաւք, Թէ՛ որ այն գլխերը չենված ատենը տալա-
գրութեան արուեստը հարկած ըլլալ և այն գլխ-
քերը տալու ըլլային, ի հարկէ գնէ մէկ երկու-
օրինակ մը մէկ գրատան մը մէկ անկեանէն կ'ըլլէին:
Հիմա կորսնցած են, չեն գտնուիր: Վյսն գլխեր-
բուն մէջէն ամենքն յուսալի կարուստն է պատմու-
թեան գլխերուն կորուստը: Վրքիքո Մաբուրդէ
երեւելի իմաստունը շատ գլխեր թագաւորած էր
Յաւնաց և Վարապետ լեզուէն, այն գլխերուն որին
որ բնագիրը կայ նէ՝ թագաւորութեան կորուստը
յուսելի չէ, բայց անանկ գլխերը ալ կան՝ որ բնա-
գիրնին Յաւնաց մէջ կորուսած է, թագաւորութեան
թիւնն ալ մեր մէջ, որով այն գլխերը բնաւ չի գրա-
նուիր: Վյսն Թէ՛ ասոնք մարդ գուշակելով գիտ-
նայ, կամ Թէ՛ ինչ նիւթայ վրայ գրված են նէ՝ այն
նիւթայ վրայ աւելի աղէկ խօսողը գտնուի: Բայց
Թէ՛ որ կորուսած գլխերը պատմութեան գլխը է նէ՝
անոր պակասը ինչպէս լեցունելու է, հարկաւոր
հաղարաւ որ տարի առաջ եղած բաները գիտնալ,
Թէ՛ որ ժամանակակից մարդիկ գրած չեն նէ, մար-
դաբէի կարօտ է:

Վյս բաներս գիտնալէն ետքը կրնանք հասկնալ
Թէ՛ սրբան մեծ գովութեան արժանաւոր են տաղա-
րութեան արուեստին ծաղկելուն և տարածուելուն
ջանացող աղբաւեբերը: Վյս Թէ՛ սրբան մեծ ուրա-
խութիւն պատճառեց մեզի, երբ հետեւեալ յօդ-
ուածս կարգայինք Վարապետ տղային Վաւրքին ա-
նուն պատուական օրագրին մէջ:

«Վերքիքոստաւոր ուրախութեամբ հրատարա-
կեմք, զի ի նորումս մահուցաւ մեզ օրինակ մի քո-
լաւ աղբից անուանեալ գրոց, տաղաւորալ յարժի-
տաւորանի պարսն Պօղոսի Վյսինեան Վաւրքին
պատմեցայ, նուիրեալ բարեպաշտ և հայրենասէր
սեպուհ պաշտաւոր Վաւր Յովնանի Վյսիքան,
սա ի յոյց աղբաւորութեան բարեբաղին իւրոց: Վ-
յս զօրքն ողջն օրինակեալք են ի հաղեհարս աղ-
թաւորանոց անտի սրբոյն Վրքիքոն, Վարապետ և
Վրքիքոն կաթնակցիս Վյս Վաւրքին, գլխը
նորս փորթիկ և գեղեցիկ, իսկ ասոքն նման մանր
տաղայ մնաց:

«Վանի ամօք յաւալ այնքան անկողթ լինէր ի
մէջ այս պիտանի արհեստ, մինչ պարտաւորեալք
զկարեւոր պարտական գրեանս մեր անգամ ի լոյս
լնծայել ի տաղարանս աղբայ օտարաց, իսկ այժմ
յնծուցեալք ասեմք, երբ յատուկ աղբային տը-
պարանք հաստատուեցան այս ի մի միայն նպատակ
առաջնորդեալք, այսինքն՝ յօդուս գրակաւութեան
աղբիս: Վյս բարի նախանձ է, զոր ամենայն ալ-
գասէր և հայրենասէր պարտի աննախանձ ոգւով
քաջայնել ի պատիւ հասարակութեան մեքաղայ
ի Վարապետ, զի որ գիտիցէ զարին և ոչ արապէ
մեծ մեղք են նմա:»

Վրքիքոն արժան գործոց մէջ ամենէն պատուա-
կանը՝ աղբին մատուր յաւալագիրմուէր ձեռնառու
ըլլալն է, այս գիտցողը կրնայ ինքնին գտնել որ Վյ-
սինեանները յարգի աղբաւորաց կարգը կը սեպվին
արժանապէս, արժանապարգ. Վ. Վերքիքին Վյսինե-
ան, որ հիմա Վաւրքինեւալագրոց Օլնուրական
գաղութին բժշկապետ և բժշկութեան կայսերական
գաղութան մէջն ալ օրինակ բժշկութեան ուսուցիչ
է, իր պատուական գլխերովը, որ արդէն տալա-
գրուած են, և են քարայրան, որուն վրայ անցած
շաբթուան հրատարակած լրագրոյ բանասիրակա-
նին մէջ տեղեկութիւն տալինք, և ծանապանդան-
նիս որ գիւրիմանալի ոճով շինուած փիլիսոփայական և
բժշկական պատուական գլխը մին է երկու հաստը
տալուած, աղբին կրթութիւնը տղայ ասունէն հի-
մնէ գնելով կ'ըստիս: Վյս եղբայրն է Վ. Պօղոս
Վյսինեան, որ այն ալ Հնդկաստանի հեռաւոր եր-

